

ZEN PESME, MOLITVE, BESEDE, PRIČE, INTERVJUI

ZEN

PESME,
MOLITVE,
BESEDE,
PRIČE,
INTERVJUI

Lusijen Strik
Takaši Ikemoto

baBun
Beograd 2016.

Naslov originala:
Zen poems, prayers, sermons, anecdotes, interviews
Lucien Stryck & Takashi Ikemoto

© Copyright na prevod za Srbiju
IP BABUN

Preveo s engleskog:
Zvonimir Baretić

Štampa:
Bubanj štampa, Beograd,

Tiraž: 913
Prvo izdanje

ISBN 978-86-83737-96-3

*Za slušaoca, koji sluša u snegu,
I, ništa ne vidi
Ništa što nije tu i ništa što jeste.*

VOLAS STIVENS, "Snežni čovek"

SADRŽAJ

Uvod (Takaši Ikemoto)	9
Neka prolećni povetarac uđe:	
potraga za zenom od Lusijena Strika	25
Pesme	39
Molitve i propovedi	71
Priče	145
Intervjui sa učiteljima od Jamagučija	185

UVOD

U ovoj eri znanosti i materijalizma, ljudi širom sveta su izjedani nemirod i otuđenjem; oni se svakodnevno samootuđuju i ne žive ni zbog čega drugog sem zarad prolaznih zadovoljstava. Čovek zena je njihova sušta suprotnost: on boravi spokojno u ovom trenutku i na ovom mestu, ne dotiču ga se radost i žalost, život i smrt. To ne znači da je bez briga i nevolja, ali gledajući svojim probuđenim okom, on ne robuje nijednom od njih. On je potpuno slobodan čovek.

Zen ili Put *satorija* („probuđenje“) je u Japanu sačuvan u svojoj tradicionalnoj celovitosti. Monahe zena vodi jedan učitelj ili *šike*; vežbanje se sprovodi u sali (*sodo*) jednog zen manastira rezervisanoj samo za tu svrhu. Monasi tamo svakog dana upražnjavaju *zazen*, tj. sede podvijenih nogu u zen kontemplaciji. Takođe, tokom individualnih poseta (*dokusan*), oni daju odgovore na zen pitanja (*koan*), koja je učitelj prethodno postavio. Jedan takav *koan* mogao bi biti Došuov *mu* („ništavilo“).

Disciplina donekle varira od sekte do sekte i karakteristike pripisive ličnosti ovog ili onog učitelja mogu biti uzrok nekih razlika u praksi. Vođstvo je često jedinstveno i nepopustljivo – udarac učiteljevog štapa, na primer, kao i „davanje i uzimanje“ kad je reč o *koanu*, mogu biti upotrebljeni zarad unapređenja monahovog razumevanja zena i nje-

govog približavanja ostvarenju *satorija*. Vežbanje ne bi trebalo da se sprovodi samo u *sodou*, a titulom *šike* može biti počastvovan i jedan kvalifikovan svetovni učitelj koji ne živi u manastiru.

U Japanu je početkom 1961. postojao devedeset jedan *sodo* i verovatno isto toliko *šikea*. Njihov broj je sada posle četiri godine verovatno isti. Ne zna se broj monaha koji borave u tim *sodoima*, ali ne može da bude velik. I svetovnjacima je dozvoljeno da upražnjavaju *zazen* i *dokusan*, pa čak i da učestvuju u posebnim okupljanjima, kao što je strogo osmodneвно okupljanje koje počinje prvog decembra povodom slavljenja Budinog *satorija* pod drvetom bo.

U Japanu postoje tri sekte zena: *soto*, *rinzai* i *obaku*. Od devedeset jednog *sodoa*, pedeset tri pripadaju *sotou*, trideset šest *rinzaju* i dva sekti *obaku*. Sekte *soto* i *rinzai* međusobno se razlikuju po izgledu i disciplini; *obaku*, najmanja sekta, ista je kao *rinzai*, sem u obrednim formalnostima.

Soto, najveća od te tri sekte i jedna od najuticajnijih budističkih sekti u Japanu, naglašava *zazen*, povremeno koristeći *koan* da bi se produbio i oživeo *zazen*. Za posvećenika sekte *soto* takvo sedenje nije sredstvo za postizanje *satorija*. Upraznjavanje *zazena* je već samo po sebi *satori*. Jednom rečju, *zazen* je *satori*, a *satori* *zazen*. Sledbenik *soto* zena je razborit i ceni doslednost na rečima i delu. Za njega su zen i moral identični. Odnos između učenika i učitelja je nalik na vezu zvekira na vratima i onog ko odgovara: kad učenik zakuca, učitelj smesta odgovara.

Sekta *rinzai*, s druge strane, naglašava *koan*. Sledbenik *rinzaja* pomno ispituje zadati *koan* u *zazenu* kako bi dosegao *satori*. On traga za *satorijem*. On je strog i veoma ceni muževno predstavljanje zen lič-

nosti. Učitelj i učenik vode, da kažemo tako, borbu na život i smrt: oni izmenjuju zen krike, a učenik može čak i da udari učitelja. Sledbenik *rinzai* zena je predstavljen kao neko nalik na strogog veličanstvenog generala.

Soto i *rinzai* su na taj način obeleženi suprotstavljenim osobinama. Sledbenici te dve sekte se često kritikuju međusobno i svesni su slabih i jakih tačaka druge strane. *Rinzai* učitelj Sogen Omori sugeriše u jednoj od svojih skorašnjih knjiga („*Sanzen njumon*“ ili „*Priručnik zen prakse*“) da onaj ko želi da upražnjava zen prvo uporedi te dve sekte i odabere onu koja zadovoljava njegov ukus i karakter. Ipak, on dodaje da je nalaženje dobrog učitelja nesumnjivo od životnog značaja.

Naša lista posvećenika zena nije duga, ali većina su istaknuti učitelji. Najstariji je Eisai (1141-1215), prvi koji je kinesku sektu *rinzai* (kin. *linđi*) predstavio Japancima. Dogen (1200-1253), osnivač japanske *soto* sekte, je sledeći. Eisai i Dogen su imali sledbenike koji su zastupali zen tokom njegove duge istorije, uključujući i dva sveštenika koji sada žive u gradu Jamagučiju. Oni se pojavljuju jednom ili više puta u četvrtom delu ove antologije.

Zen se upražnjava samo u jednom delu japanskog društva. Mnogi su stoga skloni da proglašavaju opadanje zanimanja za zen. Oni govore da se zen otuđio od života masa; sveštenici se pridržavaju starih običaja discipline i ne pokušavaju da osmisle nove metode vežbanja; oni se zatvaraju u svoje manastire ne hajući mnogo o vođenju masa. Ali čovek ne sme prenebregnuti činjenicu da takozvani novi izumi u metodi disciplinovanja mogu da se pokažu više štetni nego korisni; oni mogu doprineti pojavi neutemeljenog „trenutačnog“ zena umesto sa-

čuvanog ortodoksnog zena sa „trenutačnim“ *satorijem* (iskustvo *satorija* je „trenutačno“ i obično usledi posle jednog perioda napornog vežbanja). Sada se nameće kao hitno ponovno prepoznavanje i uvažavanje vrednosti tradicionalne discipline. Uključenje sveštenika zena u društvene aktivnosti je ono što se od njih kao mahajanista očekuje i upravo je želja zagovornika zena da on izraste u jednu snažniju silu u savremenom društvu. Ali i ovom prilikom upozorenje nije na odmet, to jest, kao što je upravo rečeno, nema zena bez *satorija*. A *satori* je potpuno subjektivni doživljaj koji čovek ne može da iskuša ma koliko da služi društvu. Odatle uzrečica: prvo postigni *satori*, a zatim podučavaj druge. Ja upozoravam samo da bih čitaocu Zapadnjaku ukazao na važnost ortodoksnе tradicije u zenu. Čak i u Japanu, samovoljno zastranjivanje ili hirovita dogmatizacija zena karakterišu pokušaje nekih njegovih svetovnih učenika i doprinose brojnim nerazumevanjima. Međutim, takvu neutemeljenu manipulaciju učitelji su uvek kritikovali i pomagali posvećenicima zena da mnogo jasnije razaznaju važnost tradicije.

Ipak, to nije cela slika: ima znakova koji ukazuju na povratak zena. Kao prvo, u ovom trenutku ima popriličan broj istaknutih svetovnih posvećenika zena. Jaka čežnja za zenom je dugo vremena preovladavala kod nekih pripadnika japanske inteligencije. Ti intelektualci mogu s gnušanjem da se okrenu od svega što miriše na religiju, a ipak da budu vatreni sledbenici zena. On ih privlači kao jedna staza samoostvarenja lišena praznoverja i svega natprirodnog. Nantembo (1839-1925), najutičajniji učitelj svog vremena, otišao je toliko daleko i obznanio da ne polaže nadu u sveštenike, već u svetovnjake. Istaknuti predstavnici zena su upra-

vo i iznikli iz redova japanskih svetovnih posvećenika. Vodeći savremeni svetovni posvećenici zena na čelu s dr Suzukijem – neki od njih su *šike* – doprinose oživljavanju zena vežbajući svoje sledbenike ili pišući o zenu.

Drugo, naučna istraživanja *zazena* urodila su značajnim saznanjima. Profesor Kasamacu s Tokijskog univerziteta merio je moždane talase monaha tokom upražnjavanja *zazena* i utvrdio da su kod monaha u *zazenu* to ujednačeni i mirni talasi poput onih kod čoveka u laganom snu – upravo suprotni uzburkanim moždanim talasima kod jedne neurotične osobe – ali koji je ipak krajnje osetljiv na spoljne nadražaje; na primer, on može da čuje *pepeo insensa* koji pada ispred njega. To je potvrda da *zazen* može da služi ne samo kao metod za očuvanje zdravlja, već i kao lek za neuroze i druge bolesti. Kad je profesor Kasamacu objavio rezultate svog istraživanja prilikom jednog susreta lekara 1959, o tome su izvestile novine i otad je poraslo zanimanje za zen. Takođe, profesor Sugi s Tokijskog univerziteta za obrazovanje, koji je uvek bio zainteresovan za zen, nedavno je izvršio opit pod nazivom „Zazen i potrošnja energije“. On je otkrio da jedan monah tokom *zazena* troši 20 % manje od hiljadu četiristo kalorija dnevno, koliki je neophodni minimum za održanje čovekovog života. To je dovoljan dokaz da *zazen* štedi kalorije i pomaže u uspostavljanju čovekove stamenosti ili čvrstine.

Treće, zasebno mogu da se pomenu napori dvojice učenjaka u popularizaciji zena. Dr Hasegava, lekar iz Osake, godinama je propagirao ono što se zove „medicinski zen“. Analizirao je *zazen* s medicinskog stanovišta i u njemu otkrio veliku zdravstvenu dobrobit. Profesor Sato s Univerziteta Kjoto,

pišući o „psihološkom zenu“, nabraja deset naročitih blagodeti koje mogu poticati od *zazena*, uključujući izlječenje nestrpljivosti, ojačanu snagu volje i povećanu radnu efikasnost.

Četvrto, voleo bih da pomenem učitelja Horju Išiguroa i njegov „zen brzog probuđenja“, jedan domišljat savremen vid discipline čiji je zagovornik profesor Sato. Uz takvu disciplinu, uverava učitelj Išiguro, čovek može postići početno stanje *satori-ja* za pet dana. Neki učitelji kritikuju Išigurin metod; on je, uprkos tome, jedno novo sredstvo koje je lako uzbudilo krugove zainteresovane za zen.

Na kraju, moralo bi se pomenuti da su neki učitelji nedavno napisali eseje i komentare od naročite važnosti za savremenog čitaoca: učitelj Somei Cuđi priča kako se on – kao svetovnjak koji je hranio porodicu – podvrgnuo *rinzai* disciplini i, savladavajući teškoće i pridržavajući se Budinog zakona, na kraju postao sveštenik; učitelj Zenkei Šibajama, iguman hrama Nanzendi u Kjotu, u duhu zena tumači tekst jedne popularne epske pesme.

Naveo sam neke činioce koji su odgovorni za renesansu zena u savremenom Japanu. Primer takve pojave je praktično interesovanje za zen koje su ispoljile uprave vodećih kompanija. Postaje uobičajeno da se novozaposleni šalju u zen hramove i podvrgavaju vežbanju određeno vreme. Za te zaposlene je to jedno podsticajno moralno i duhovno obrazovanje prema kojem se velika većina njih odnosila ravnodušno tokom školovanja. Oni se tako usmeravaju ka odgovornom izvršavanju svojih dužnosti. Kao drugi primer, ja bih voleo da navedem slučaj Univerziteta Jamaguči, gde predajem engleski jezik. Taj univerzitet, s više od tri hiljade studenata, nalazi se u gradu Jamagučiju na zapadu Japana. Na

njemu postoji jedno bratstvo živo zainteresovano za izučavanje zena s kojim smo povezani ja i još dvojica mojih kolega s fakulteta. Upravo smo odlučili da se redovno sastajemo u jednom zen manastiru u gradu. Pored drugih studentskih društava, postoje i društva za mačevanje, streličarstvo i čajnu ceremoniju, čiji članovi borave u hramovima po nekoliko dana da bi upražnjavali *zazen* i svoje veštine. Tome ne bi trebalo da se čudimo, imajući u vidu vekovni odnos tih veština i zena. I članovi muzičkog društva *koto* i *šakuhači* (*koto* je obično jedan muzički instrument za žene, a *šakuhači* za muškarce) idu u hram na kraće boravke, nadajući se da će im zen pomoći u njihovom muzičkom pregalaštvu. Oni kao da zadovoljni napuštaju hram jer pričaju da se, uprkos fizičkog bola za vreme *zazena*, osećaju osveženi i orni za sviranje na mnogo opušteniji način. Kao što je dobro poznato, duh zena je u pozadini svih tradicionalnih japanskih umetnosti, i studentska društva, koja upražnjavaju bilo koju od njih, u poslednje vreme počela su da se podvrgavaju kratkotrajnom vežbanju u zenu.

U biti, nema mesta za reči i slova. Dogen je napisao: „Jedan posvećenik zena mora da upražnjava *zazen* i ništa drugo. Put Bude i Patrijaraha nije ništa drugo do *zazen*.“ Odvrćao je svoje učenike od čitanja knjiga i pisanja. Učitelj Muso (1275-1351) je izrekao snažno upozorenje: „Monah koji se prepušta čitanju knjiga koje nemaju veze s budizmom i piskaranju je svetovnjak obrijane glave. On je bezvredniji od ničeg.“ Ali Dogen i Muso su u svoje vreme bili veliki budistički učenjaci i pisci i za sobom su ostavili prvorazredne spise. Dogenov *Šobogenzo*, zbirka eseja o zen budizmu, jedno je od najfilozofskijih i stilski najprefinjenijih dela iz pera

japanskih budista. Dogen i Muso su bili i pesnici i pisanje poezije je uvek bilo uobičajeno kod japanskih učitelja zena. Zagovornici zena u Kini bili su intelektualci, a kineski sveštenici zena učenjaci i pisci. Ta tradicija se očuvala u Japanu.

Učitelji obično drže da je knjiško znanje štetno za početnika, ali nakon što se podvrgne vežbanju, ono će mu se pokazati od velike koristi. Prirodno je da će sledbenici zena, nakon jednog doslovnog utrnuća svesti, u povoljnim društvenim okolnostima početi znatno da naglašavaju ulogu koju bi literatura trebalo da igra u kultivaciji karakterističnoj za zen. To je naročito bio slučaj sa sveštenicima pet vodećih hramova zena u Kamakuri i Kjotou. Njihova škola „Književnost pet hramova“ zauzima istaknuto mesto u srednjovekovnoj istoriji japanske pisane reči. Oni su tvrdili da je pisanje poezije u stvari upražnjavanje zena. Na primer, Keian je bio radikalni zagovornik tog gledišta i obznanio je: „Što je poezija bolja, to je zen zreliji.“ To podseća na jedan od dobro znanih postulata: „Poezija i zen su uživanje“, koji je prvobitno preovlađivao u kineskim zen zajednicama. Međutim, to gledište, koje su zagovarale književne klike pet hramova, je pogrešno. Za monaha pesnika obuzetog stihovanjem, *satori* će ostati zapečaćena knjiga. A ako je već postigao određen vid *satorija*, potonji nikad neće sazreti. Posledica je da njegovo pero, ma koliko rečito, nikad neće iznedriti pravi zen stih. Eto zbog čega smo u odabiru zen pesnika za ovu knjigu isključili pesnike bez stvarnog zen iskustva.

Zen književnost je izraz Neiskazivog i zen poezija je jedan tipičan primer. Ljudi spolja neizbežno će pronaći nešto tajanstveno u vezi s Neiskazivim bez obzira na način na koji se ono predstavilo. I zen pisci

često posežu za simbolima od kojih su mnogi neuobičajeno tajanstveni. Štaviše, ispredaju se priče o čudnim doživljajima kojima naginju početnici u zenu – na primer, da imaju vizije *bodhisatvi* (onih koji su postigli prosvetljenje kako bi mogli da spasavaju druge) i, naravno, izvanredna iskustva nadsvesti. Sve to ide na ruku promociji jedne mistične interpretacije zena. U stvari, čovek može, kao što to čini Lusien Strik u eseju u ovoj knjizi, ukazati na sličnost izražavanja u zenu i misticizmu. Ali to je sve što čovek može da uradi: to ne znači da je zen misticizam. U konačnoj analizi, zen nema nikakve veze s misticizmom, naročito hrišćanskim. Čini se da se razumevanje Zapadnjaka u tom smislu postepeno ispravlja, ali ovom prilikom ovlaštan osvrt na hrišćanski misticizam sa stanovišta zena neće biti neumesan.

Hrišćanski misticizam mogao bi se definisati kao „neposredno sjedinjenje ljudske duše s Božanskim posredstvom kontemplacije i ljubavi“ („Katolička enciklopedija“, vol. X, 1913, str. 663). To sjedinjenje je navodno neposredno, ali je ipak zasnovano na jednom dualizmu pri kojem čovek i lični Bog stoje jedan naspram drugog. Čovek je bespomoćan i ne može da stupi u mističko sjedinjenje sve dok za to nije voljan i Bog. I ta Blagoslovena vizija, najveće blaženstvo u kojem čovek može da uživa, ne dodeljuje mu se sve dok ne umre. U ovom životu samo nekolicini odabranih je dozvoljeno da dožive manje mističke vizije, a obični vernici moraju da se zadovolje pripremom za tu viziju u sledećem životu. Hrišćanski pesnici mogu samo da izražavaju grešnikove strahove, radosti i čežnje. Na primer, Trahern, izuzetno razdragan hrišćanski pesnik, opisuje sjedinjenje s Bogom posredstvom božanske milosti koju opaža u stvorenim stvarima, ali nije po-

trebno istaći da se to sjedinjenje razlikuje od jedne nebeske Vizije.

U zenu, pak, sjedinjenje s Apsolutom i sjedinjenje s prirodom su jedno isto; ono je neposredno, tj. bez ikakvog posredovanja. Nema ničeg tajanstvenog u vezi sa zenom. Zen je sama jasnoća. Samo onaj ko je zaveden dualističkim mozganjem ne može da spozna Apsolut. Za zen pesnika jedna lepa stvar ili bilo šta u prirodi jeste Apsolut. Zato on ne robuje umovanju i poseže za neuobičajenim simbolima. Ipak, u konačnici je ono što on opisuje konkretno, a ne snevana maštovitost ili vizija.

Kokan Širen (1278-1364), vodeći pripadnik književne škole Pet hramova i zagovornik poezije uzvišenog stila, smatra da je očišćen i ispravan um ono što čini suštinu poezije. To bi mogla biti opravdana tvrdnja što se tiče svetovne poezije, ali jedan zen pesnik mora biti više od čoveka očišćenog i ispravnog uma – on mora biti čovek *satorija*. Ovaj preduslov je sve što karakteriše zen poeziju. Njene opšte karakteristike mogu da se navedu: svesnost, strogoća, voljnost, muževnost i nepomućenost. Kao izraz neizrazivog Apsoluta, zen poezija je, naravno, često nelogična; obično je obojena i oživljena onim što bismo mogli nazvati „apsolutni simbolizam“. Te karakteristike krasi zen pesme, pogotovo one koje su komponovane u klasičnim kineskim formama; i dok su većinu njih japanski učitelji napisali u tom stilu, druge su iz kategorije *vaka* i *haiku*. Zen poezija može da poprimi nerimovanu formu, a Šinkići Takahaši, jedan zreo svetovni posvećenik zena, izgleda da je jedini zen pesnik nerimovane poezije u Japanu.

Pesme

Pesme ove antologije mogu da se podele u tri grupe, tj. pesme o *satoriju*, pesme o smrti i pesme s raznovrsnom tematikom. Jedna *satori* pesma je spevana odmah posle postignuća *satorija* i predstavljena je učitelju da je potvrdi. Ona opisuje ono za šta se otvorilo čovekovo duhovno oko. *Satori* se takođe zove *kenšo* („uvid u nečiju prirodu“). U hrišćanskom smislu to znači doživeti Blagoslovenu viziju u ovom životu, a ne u sledećem. Ipak, to nije vizija Božanskog Bića: takva jedna vizija biće odbaćena kao iluzija, kao jedan neuobičajen psihološki događaj. Umesto pomenutog, to je više nalik na sagledavanje stvari u smislu njihove večnosti: uvid u apsolutno primordijalno Ništavilo. Pokojni dr Kitaro Nišida, uvaženi zen filozof, nesumnjivo je mislio na isto kad je napisao: „Sa stanovišta večne Takvosti, mi vidimo pravog Boga tamo gde Ga nema.“ Postoji velik broj *satori* pesama koje mogu ushititi one koji teže za životnošću koja karakteriše zen. Pesme o smrti su posvećenici zena pisali ili diktirali neposredno pred smrt i u njima se osvrću na svoj život i razotkrivaju stanje svog uma u tom neizbežnom času.

Naš prevod zen poezije je pokušaj da reprodukujemo duh zena u njegovim originalnim parčićima. One nisu prevedene doslovno zato što smo hteli da izbegnemo nepoetične verzije.

Molitve

Postoji jedan broj zen molitava od kojih smo izabrali dve kako bismo pokazali kojoj vrsti zaveta prisežu zen sveštenici. Zen molitva se razlikuje od hrišćanske molitve. Potonja je obično jedna molba,

divljenje, zahvaljivanje ili kajanje upućeno Bogu. Molitva posvećenika zena je takođe upućena Budi i Patrijarsima, ali nije molba; to je odlučnost jednog mahajanskog budiste da postigne *satori* i spasi druge.

Besede

Zen besede obično se bave sledećim pitanjima: „Šta su zen i *satori*?“ i „Kako to čovek može da postigne?“ Zen besede se razlikuju od propovedi kod većine religija po tome što se ne svode samo na izlaganje učenja. Od čitaoca tih zen beseda ne očekuje se da pamti dubokoumne misli, već da postigne momentalni *satori* ili da mu se primakne makar za jedan korak. U zenu vera nije preduslov, iako je verovanje u sopstveno budinstvo od izuzetne važnosti u upražnjavanju zena. Zen gledište jeste da Istina ne može da se iskaže rečima. Ipak, ta činjenica najbolje može da se obznani pomoću jezika; odatle spremnost učitelja da se posluže njime. Oni koriste jezik ne samo radi obznane *via negativa*, već i za pozitivno izražavanje koje je zamišljeno da duhovno oko njihovih učenika usmeri ka Neizrecivom. Nije redak slučaj da se postigne *satori* dok čovek čita ili sluša jednu besedu.

Ima mnogo zen beseda i za zen se kaže da ima više literature od bilo koje druge budističke sekte. Mi smo izabrali besede koje služe kao primeri japanskih zen propovedi ili koje raspravljaju o problemu trenutka.

Priče

Jedan zen učitelj je čovek od akcije – akcije u „metafizičkom“ smislu. On je posredstvom *satorija* postigao potpuno preobraženje svog celog duhovnog bića, te tako sve što izgovara ili čini, čak i podizanje jednog prsta, može ukazivati na potpun sklad s apsolutnim Ništavilom. Jone Noguči, japanski pesnik koji je pisao poeziju i na engleskom, diže u nebesa posvećenika zena u svojoj pesmi „Zen sveštenik“:

Sve svoje nagone drži pod nadzorom,
bukti poput plamenog jezika
na dnevnoj svetlosti.

Stoga ne čudi da su se reči i postupci učitelja marljivo zapisivali kako bi služili kao podsticaj učenicima zena.

Dr Hisamacu, iskusni zen svetovnjak, bivši profesor zapadne filozofije na Univerzitetu Kjoto, kao karakteristike zenom obojenih lepih umetnosti nabraja asimetriju, jednostavnost, krajnje dostojanstvo, prirodnost, *jugen* (prefinjenu i dražesnu dubokoumnost), onostranost i spokojstvo. Te osobine krase i zen priče. Njima nisu potrebna objašnjenja osim, možda, za njihovu asimetriju. Asimetrija podrazumeva odsustvo robovanja formalnom skladu. Kad se radi o ličnosti posvećenika zena, to podrazumeva odsustvo konvencionalnog formalizma; to je nehaičnost najvišeg reda. Pored tih osobina, posvećenik zena, inače sa strogim pogledom na život, veoma je darežljiv i obziran. Štaviše, čovek će često biti zatečen njegovom duhovitošću i humorom, osobinama koje baš ne krase sveštenike drugih budističkih sekti. Te karakteristike, po čemu se ističu izreke

i postupci posvećenika zena, zasnovane su na njegovom *satoriju*, tj. intuitivnom osećaju Stvarnosti ili intuitivnom doživljaju Apsolutnog Ništavila. Na kraju, ono što je očigledno kod zen priča je Apsolutno Ništavilo otelovljeno u ličnosti učitelja ili novajlijina vatrena nastojanja zarad ostvarenja prethodno pomenutog.

Ovom prilikom biće opet zanimljivo uporediti zen s hrišćanstvom. Zen je jedna bezbožna filozofija ponašanja, a hrišćanstvo božja religija. Odatle proističu sve njihove razlike: biće i nebiće, apsolutizam ili učenje koje sjedinjuje čoveka sa Svim te dualizam koji čoveka stavlja nasuprot Bogu; *satori* i vera; *zazen* i molitva; pomno ispitivanje *koana* i duhovne vežbe; prirodnost i natprirodnost; nikakva nagrada ni za šta i nagrada na nebu; sagledavanje Stvarnosti ovde i sada i eshatološki pogled. Te različite osobine nužno se odražavaju u spisima i postupcima predstavnika zena i hrišćanstva.

Intervjui

Imajući na umu čitaoca sa Zapada, mi smo razmenjivanjem uobičajenih pitanja i odgovora u dva intervjuja – od kojih svaki ima predgovor – hteli da ga snabdemo obaveštenjima o autentičnom zenu.

Na kraju, dopustite mi da citiram Karla Barta. U eseju o teologiji (1934) on kaže da jedan teološki tumač nikad ne bi smeo da obrazlaže biblijske tekstove sa stanovišta svog filozofskog veltanšauнга (*Weltanschauung*). Bart se plaši da bi tumač u suprotnom mogao iskriviti značenje božanskog otkrovenja. Ista opomena mogla bi se odnositi i na čitaoca zen književnosti. Ako želi da nauči išta istinito i pravoverno iz nje, onda mora da odbaci svoj

raniji pogled na život i religiju i sluša ono što učitelji govore. Takav stav je direktno povezan s poštovanjem tradicije koju sam pomenuo na početku ovog uvoda. Imam osećaj da je vreme sazrelo i da od Zapadnjaka, koji čita zen književnost, možemo mnogo da očekujemo.

*Jamaguči Siti, Japan
Takaši Ikemoto
januar 1965.*

